

Макаренко Н. К. - здобувач Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

СПІВВІДНОШЕННЯ КОРУПЦІЇ З ПРОФЕСІЙНОЮ ТА ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

Корупцію як глобальну проблему світового співтовариства визнано головною небезпекою для розвитку сучасної цивілізації, оскільки вона створює непереборні перешкоди для нормального функціонування та соціально-економічного прогресу суспільства в напрямі раціонального використання інтелектуального, морально-психологічного, екологічного й науково-технічного потенціалу. Корупція стає нині істотним чинником посилення соціального напруження й дестабілізації суспільства, заважає оздоровленню економіки, упорядкуванню споживчого ринку, спричинює деформацію нових форм економічних відносин.

Корупція як соціальне явище пов'язана з багатьма соціальними процесами, зокрема криміногенними. У нашому науковому пошуку ми розглянемо взаємозв'язок корупції з професійною злочинністю.

Проблеми професійної злочинності в різних аспектах досліджували такі зарубіжні та вітчизняні науковці, як М. М. Гернет, О. І. Гуров, І. М. Даньшин, А. Ф. Зелінський, Г. Тард, Е. Феррі, Г. Ф. Хохряков, О. В. Шеслер, інші вчені - кримінологи, криміналісти, соціологи, психологи, психіатри тощо.

Деякі автори професійну злочинність вважали окремим видом (різновидом) злочинів, інші - частиною рецидивної чи організованої злочинності або навіть різновидом злочинності політичних еліт.

У дослідженнях проблеми професійної злочинності чітко прослідковується думка про взаємопроникнення і взаємодетермінацію професійної та інших видів злочинності - організованої, рецидивної. Підстав для цього достатньо, адже зміна суспільно-економічних умов суспільства призводить до того, що професійні злочинці поступово переходять у сферу кримінального бізнесу.

У теоретичному аспекті професійна злочинність є видом злочинності, оскільки вона має власні ознаки, органічно пов'язана з існуванням злочинності як соціального явища. З одного боку, вона відтворюється за допомогою існування злочинності загалом, з іншого - розвивається, чинить негативний вплив на її кількісні та якісні показники. Причому якщо сукупність злочинів, учинених професійними злочинцями, розглядати діалектично, то вона буде особливим стосовно загального - злочинності. Водночас професійна злочинність може бути загальною стосовно видів злочинів, їх ознак та елементів, у зв'язку з чим може йтися про структуру цього виду злочинності.

Професійна злочинність є порівняно самостійним видом злочинності, що охоплює сукупність злочинів, які вчиняють злочинці- професіонали з метою отримання основного або додаткового джерела доходів, вимагає відповідних знань і навичок, кримінальної майстерності для досягнення злочинних цілей.

Таким чином, професійна злочинність не може бути різновидом організованої злочинності як її найвища форма.

Питання відмінностей між професійною та організованою злочинністю досліджувало низка авторів. Вирішальним критерієм такого розмежування вони вважають саме наявність або відсутність корупційних зв'язків. Саме їх виникнення в професійній злочинності свідчить про переростання її в злочинність організовану. Головними напрямками трансформації професійної злочинності в організовану є:

1) надмірне розростання та розподіл організації професійних злочинців, утворення філій і дочірніх структур («злодії в законі»);

2) взаємодія між різними професійними злочинними угрупованнями, утворення центрів координації та планування, спільних фінансових органів, розподіл сфер впливу.

Отже, особи, які володіють персонально-професійними злочинними навичками та знаннями, формують резерв організованої злочинності.

3-поміж ознак сучасного кримінального професіоналізму слід виокремити такі: 1) спеціалізація - стійкий вид злочинної діяльності; 2)кваліфікація - певні знання й навички, якими володіють професійні злочинці; 3) учинення злочинів такі особи розглядають як одне з джерел засобів для існування; 4) інкорпорація та кооперація; 5) дотримання звичаїв і традицій злочинного світу.

Стійкому виду злочинного промислу притаманне систематичне вчинення злочинних діянь. Саме за такою ознакою прослідковується взаємозв'язок корупції з професійною злочинністю.

Крім цього, професійні злочинці постійно підвищують свою кримінальну кваліфікацію. Наприклад, кишенькові злодії спочатку вдосконалюють майстерність на манекенах або один на одному, досягаючи точності та злагодженості дій. Особи, що викрадають автотранспорт, нерідко починають свою злочинну кар'єру з угону недорогих автомобілів вітчизняного виробництва, лише потім беруться за дорогі транспортні засоби з високим ступенем захисту. Так само розвивають свій кримінальний професіоналізм і корупціонери.

Кримінальний професіоналізм формується на таких засадах:

1) корупційній поведінці навчаються;

2) корупційній поведінці навчаються як у процесі спілкування, так і в неосоціальних ситуаціях, що сприяють корупції;

3) формування корупційних навичок відбувається, переважно, у групах, приналежність до яких є головним джерелом зміцнення;

4) формування корупційній поведінці охоплює специфічні прийоми, установки та способи приховування злочину, а також використання випадкових факторів, що забезпечують можливість корупційного впливу;

5) специфічні види поведінки, їх засвоєння та частота вияву є похідними від реальних і дієвих корупційних факторів, а також від правил або норм, відповідно до яких створюють можливості для корупційного впливу;

6) корупційну поведінку визначають норми, що її забороняють. Засвоєння норм корупційної поведінки відбувається тоді, коли їх

підкріплюють активніше, ніж законслухняну поведінку (мотиваційне обумовлення на підставі впливу групових норм, переваг корупції та її системності);

7) стійкість корупційної поведінки часто безпосередньо залежить від сили, частоти та ймовірності її повторень.

Деякі автори, зокрема Л. В. Багрий-Шахматов, О. І. Гуров, О. Г. Кальман, А. Л. Репецька та інші, розглядають корупційну злочинність як особливий вид організованої злочинності; інші - як різновид економічної злочинності (Я. І. Гілінський, В. В. Лунеєв, О. М. Яковлев та інші); як самостійний вид злочинності (А. І. Долгова, О. Г. Карпович, М. І. Мельник та інші). Така багатогранність є особливою рисою корупційних злочинів, які, з одного боку, об'єднуються в окрему групу злочинів, можуть бути складовими інших груп злочинів, що утворюються за різними ознаками.

З огляду на тісний зв'язок корупції з кримінальним професіоналізмом, можна припустити, що корупційна злочинність може бути особливим видом не тільки організованої чи економічної злочинності, а й професійної.

По-перше, корупція і професійна злочинність мають соціальну сутність, яка виявляється в тому, що обидва ці явища соціально обумовлені, мають власні історичні джерела, набули глобальних масштабів, економічні, політичні, правові, психологічні й моральні чинники, а також властивість пристосовуватися до соціальних реалій і здатність до самовідтворення та уникнення соціального контролю й кримінального переслідування.

По-друге, обидва явища мають системний характер, їх учиняють справжні професіонали, вони пов'язані з отриманням основного або додаткового доходу.

По-третє, без наявності злочинних навичок корупція неможлива як система.

По-четверте, професійна злочинна діяльність і корупція мають постійний і стійкий характер. Професійні корупціонери впродовж тривалого часу неодноразово вчиняють злочини, що спочатку формує в них певну звичку, яка переростає згодом у норму поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аркуша Л. Коррупция - элемент организованной преступной деятельности / Л. Аркуша // Юридический вестник. - 2000. - № 2. - С. 118—121.
2. Багрий-Шахматов Л. В. Соотношение коррупции, рэкеты и организованной преступности / Л. В. Багрий-Шахматов // Весы Фемиды. - 1997. - № 6-7. - С. 11-18.
3. Гуров А. И. Профессиональная преступность. Прошлое и современность / А. И. Гуров. - М. : Юрид. лит., 1990. - 304 с.
4. Кваша О. О. Коррупція та організована злочинність: обґрунтування взаємозв'язку / О. О. Кваша // Правова держава. - 2010. - Вип. № 21. - С. 335-342.